

[TEKST] THEO BRAND

Waarom houden de kerken zich zo stil over het milieu? De klimaatcrisis heeft een spirituele dimensie. Ongebonden zinzoekers beseffen dat wel en kiezen voor duurzaamheid. In sommige kleine reformatorische kerken groeit het milieubesef. Maar het zijn uitzonderingen.

[>] “Serieuze aandacht voor natuur en milieu vind je vooral in kringen van nieuwe spiritualiteit, en in sommige orthodox-protestantse kerken,” signaleert Hans Schraivesande. Ruim veertig jaar al houdt hij zich als theoloog bezig met spiritualiteit en ecologie. “Tijdens de Milieutop van 7 tot 18 december in Kopenhagen staan belangrijke items op de agenda. Maar ik vind het stil in de kerken. Het profetische geluid waarmee kerken in de jaren tachtig rond kernwapens en apartheid de politieke agenda bepaalden, klinkt nu nauwelijks.”

Beklemming

Schraivesande is voorzitter van de projectgroep Kerk en Milieu van de Raad van Kerken in Nederland. In december reist hij, in het voetspoor van staatshoofden, politici en ambtenaren, naar de Deense hoofdstad. “Temidden van de onderhandelingen is er op zondag 13 december een oecumenische gebedsviering in de kathedraal van Kopenhagen. Ik vertegenwoordig daar de Nederlandse Raad van Kerken.” Zelf is hij doordrongen van het belang van ‘Kopenhagen’. “De komende tien tot vijftien jaar zijn beslissend voor de mogelijkheid om een noodlottige opwarming van de aarde boven de twee graden te voorkomen. Wij hopen dat de urgentie van de klimaatcrisis, die een morele en spirituele kant heeft, zal doordrin-

gen tot de kerken in Nederland.”

Wat weerhoudt mensen om in actie te komen? Schraivesande: “Beklemming en onmacht. Als ze de milieucrisis tot zich laten doordringen, slaan ze dicht. Mensen denken dat hun persoonlijke keuzes een druppel op een gloeiende plaat zijn. Of ze klampen zich vast aan de steeds kleinere groep wetenschappers die het verband tussen menselijk handelen en de opwarming van de aarde ontkent.”

Innerlijke gids

Hij begrijpt de reacties wel een beetje: “Het probleem is niet zichtbaar en ook niet voelbaar. Op de Nederlandse televisie wordt naast een klimaatdeskundige altijd een scepticus neergezet. Dan denk je al gauw dat de waarheid in het midden ligt.”

Het is belangrijk om onze levensstijl aan te passen, vindt hij. “Maar belangrijker nog is dat overheden en beleidsmakers vergaande besluiten durven nemen. Regeringen worden gekozen door burgers. Bewustwording is daarom van belang. Hoe treden we met ons verstand, ons hart en onze ziel de klimaatcrisis tegemoet?”

We moeten radicaal anders denken over onszelf en de wereld om ons heen, stellen de auteurs van het boek *De aarde heeft koorts*, Judy McAllister, Jan Paul van Soest en Erik van Praag. Zij komen uit de wereld van de nieuwe

Kerken kunnen in de leer bij nieuwe spirituelen

De schepping staat op het spel

spiritualiteit. In een aantal stappen werken ze het thema 'het vinden van onze innerlijke gids' uit. Schraivesande vindt het een moedig en inspirerend boek. "De urgentie van het milieuprobleem wordt helder verwoord. Als mens moet je door ontkenning en angst heen durven gaan. Dat vraagt om een kwetsbare opstelling. Wat me opvalt, is dat het boek in spiritueel opzicht aansluit bij Oosterse mystiek. Bij mij groeit de vraag waarom veel christenen het dringende thema laten liggen."

Spiritueel wereldbeeld

Voor de Utrechtse hoogleraar milieukunde Klaas van Egmond is het zonneklaar: de klimaatcrisis komt voort uit een te eenzijdig wereldbeeld. Mens en maatschappij hebben een karikatuur van zichzelf gemaakt. Ook volgens hem lopen de kerken bepaald niet voorop. "Het is de grote groep ongebonden zinzoekers die kiest voor een duurzame levensstijl. Het is goed als de kerken hen als bondgenoten zien."

Van Egmond groeide op in een Nederlands Hervormd

nest en laat zich nu inspireren door de antroposofie van Rudolf Steiner. "De antroposofie biedt een visie op de werkelijkheid waarin ook de Bijbel en de christelijke traditie een plek hebben. Er is ruimte voor het mysterie maar op een logische wijze. Het gaat om de wisselwerking en het evenwicht tussen geest en materie en tussen het eigen ego en de anderen." Steiners 'Landbouwcurcus' vormt al bijna een eeuw de inspiratie voor de biologisch-dynamische landbouw, die uitgaat van een wisselwerking tussen aarde, mens en kosmos. Kunstmest en pesticiden

[>]

Graag gegeten, ook in Suriname

Soms wil de rekensom niet lukken. Je denkt je suf, knabbelt op je pen. En ineens... dan weet je het!

Het Zeister Zendingsgenootschap (ZZg) maakt scholen beter. Met schrijfgerei, maar ook met een dak dat niet lekt, een wc die werkt. Zodat kinderen met meer plezier naar school gaan, beter leren voor een betere toekomst.

Het ZZg Zeister Zendingsgenootschap vraagt dit jaar uw speciale aandacht voor kwetsbare kinderen en kansarme jongeren in Suriname. Het ZZg ondersteunt kinderverhuizen, helpt schoolkinderen aan pennen en boeken, schept kansen voor kinderen met een handicap, steunt kleuteronderwijs in het binnenland, helpt kansarme jongeren op weg naar een diploma en werk.

**Met uw hulp lukt het beter.
Doe mee aan de actie en geef.**

*Omdat
de toekomst
van een kind
vandaag
al begint*

Zeister Zendingsgenootschap

www.zzg.nl

BON VZ170909
Ja, hierbij machtig ik het ZZg om eenmalig een bijdrage af te schrijven voor voor kwetsbare kinderen en kansarme jongeren in Suriname.

€ 10,- € 15,- ander bedrag: € _____

van mijn bankrekening | _____

Datum _____

Handtekening _____

Stuur mij tevens het speciale ZZg-informatieblad.

Dhr/mevr. _____

Straat en huisnr. _____

Postcode & plaats _____

Invullen, het gewenste aankruisen/omcirkelen en in portvrije envelop opsturen naar ZZg, Antwoordnummer 225, 3700 VB ZEIST

zijn taboe en daarmee geldt deze vorm van landbouw als zeer duurzaam.

Tijdens een bijeenkomst rond de uitgave van het boek *De aarde heeft koorts* verdedigde Van Egmond de stelling 'Zonder spiritueel wereldbeeld wordt het niets met het klimaatbeleid'. Zijn betoog riep weerstand op bij enkele deelnemers zonder religieuze betrokkenheid. Waar haalt hij zijn overtuiging vandaan? Van Egmond: "Aan de klimaatcrisis ligt een waarden crisis ten grondslag. De oorzaak daarvan is dat we doorschieten in eenzijdigheden. Zo is de balans tussen het materiële en het geestelijke aspect zoekgeraakt. Materialisme zou leiden tot geluk. Maar dat is maar zeer ten dele waar. En de rekening komt te liggen bij het milieu. Het gaat erom dat we de balans terugvinden."

Is de rol van kerken volgens hem uitgespeeld? "Nee, maar de kerken doen er goed aan om hun waarheidsclaims los te laten. Bouw geen muren maar leg verbindingen. En als je als geloofsgemeenschap echt wat te bieden hebt op geestelijk niveau, dan moet je mensen kunnen helpen om los te komen van hun eenzijdige materialisme. Waarom zouden niet ook kerken daarin een rol kunnen spelen? Het is goed voor de schepping als we minder consument en meer mens worden," aldus Van Egmond.

Lichaam van God

De antenne voor de noodzaak van een duurzame levensstijl lijkt het sterkst aanwezig bij ongebonden zinzoekers. Binnen de kerken is het – ondanks de beweging Nieuwe Levensstijl uit de jaren zeventig en het Conciliair Proces van de jaren tachtig – stil geworden. Zijn de mensen het zat? Geldt de wet van remmende voorsprong? Of ligt het aan de theologie? Spelen ecologie en het behoud van de schepping nog wel een rol in het onderwijs en onderzoek op de theologische universiteiten?

De feministische theologie biedt duidelijke aanknopingspunten voor een ecologisch bewustzijn, zoals blijkt uit het boek *A New Climate* van de Amerikaanse theologe Sallie McFague. Zij ziet de wereld als lichaam van God. Maar de feministische theologie leidt in Nederland een marginaal bestaan en lijkt weinig invloed te hebben op het denken en doen van nieuwe generaties theologen. Wat gebeurt er in plaatselijke kerken op milieugebied? "Veelbelovende uitzonderingen zijn er zeker", zegt Schraevesande. "Sommige lokale kerken zijn inspirerend en concreet bezig met klimaat en duurzaamheid. Wat me opvalt, is dat ook in sommige kleine orthodoxe gereformeerde kerken het behoud van de schepping aandacht krijgt. In de wereldwijde oecumene is vanuit de Oosters-orthodoxe kerken in 1989 het initiatief genomen voor een speciale periode met aandacht voor de schepping: van 1 september tot en met 4 oktober, de sterfdag van Franciscus van Assisi. De grote Europese Oecumenische Assemblees in Graz en Sibiu hebben zich eraan verbonden. Het is opvallend dat dit in Nederland vooral wordt

Beat the heat now!

In Nederland is op zaterdag 12 december in Utrecht de landelijke manifestatie 'Beat the heat now'. Tot 1 december loopt de actie 'Countdown to Copenhagen' van FairClimate. In de aanloop naar Kopenhagen houden de projectgroep Kerk en Milieu van de Raad van Kerken en het Christelijk Ecologisch Netwerk (CEN) geïnteresseerden via hun websites op de hoogte. In december 2008 verscheen de klimaatoproep van de Raad van Kerken getiteld 'Kwetsbaarheid, verantwoordelijkheid en moed'. Onlangs is deze tekst toegespitst op de top in Kopenhagen. Met Kerk in Actie en de ontwikkelingsorganisaties ICCO en Cordaid is dit najaar door de kerkelijke milieuwergroep een oproep gedaan aan de regering. Vergelijkbare oproepen verschijnen wereldwijd. Daarin roepen geestelijk leiders en kerkbestuurders politici van rijke landen op om de CO₂-uitstoot drastisch te verminderen. Informatie: www.kerkenmilieu.nl, www.klimaatbelofte.nl, www.beattheheatnow.nl.

opgepakt in gereformeerde kerkgenootschappen, die nota bene losstaan van de wereldwijde oecumene."

De achterban van de Raad van Kerken laat deze 'periode voor de schepping' links liggen, zegt hij. "Vaak hoor ik dat er al zoveel speciale zondagen zijn. Maar waarom niet een zieltogende vredesdag verbinden met heelheid van de schepping? Als klimaatverandering de komende decennia Gods goede schepping ultiem bedreigt, waarom dan niet een creatieve benadering van de schepping binnen het kerkelijk jaar?"

Omslag

Schraevesande wil zich niet blindstaren op het gebrek aan enthousiasme voor een speciale periode met aandacht voor de schepping. Maar hij vindt het wel een symptoom. "Het gaat om de onderliggende vraag: wat kunnen kerken bijdragen vanuit hun traditie, hun spiritualiteit en liturgie? Laten we vooral vragen stellen, zoals de vraag naar Gods belofte na de zondvloed. Geldt deze belofte ook als wij een nieuwe vloed zelf veroorzaken? Of is Jozef uit het Oude Testament meer een model? Hij ging in tijden van crisis voortvarend en preventief te werk. Als de nood groot is, zoals nu met de klimaatcrisis, lijkt een dictatoriale aanpak de oplossing. Maar hoe heilzaam is dat?" Volgens de theoloog heeft klimaatverandering nadrukkelijk ook een pastorale kant. "Er ontstaat een ondergrondse stroom van onzekerheid, die zich uit in ontkenning, vluchtgedrag of verplaatsing van onzekerheid en ongenoegen. Hoe ga je daar mee om?"

De klimaatcrisis stelt de kerk en de theologie voor een forse uitdaging. Ook Nederlandse kerken maken deel uit van wereldwijde oecumenische netwerken, die gelovigen kunnen prikkelen om over de dijken heen te kijken. Schraevesande: "In veel landen is binnen kerken het besef doorgedrongen dat de toekomst van de schepping op het spel staat. De klimaatcrisis is een fundamentele geloofskwestie geworden. Juist kerken moeten vanuit hun eeuwenoude geloofstraditie in staat zijn om mensen perspectief te bieden en in beweging te zetten."

[<]